

Синявська Олена Юхимівна
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
факультету № 6 Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Проблема запобігання та протидії корупції актуальна для всіх країн, і Україна не є виключенням. Так, у Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2020 рік показники України виростили на 3 бали.

Із 33 балами зі 100 можливих Україна отримала 117 місце зі 180 країн у списку СРІ [1]. В той же час зрозуміло, що неможливо запобігати та протидіяти корупційним проявам, не розуміючи та не знаючи причин та умов, що їх породжують. Саме тому ідентифікація та оцінювання корупційних ризиків є надважливим інструментом запобігання і протидії корупції.

Нормативно-правову основу для оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів та юридичних осіб складають: Закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.» від 14.10.2014 р., «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. [2], Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затв. рішенням НАЗК від 02.12.2016 р. № 126, яка визначила комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади, Типова антикорупційна програма юридичної особи, затв. рішенням НАЗК від 02.03.2017 р. № 75 [3], де, зокрема, зазначається, що юридична особа забезпечує розробку та вжиття заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання, виявлення і протидії корупції у своїй діяльності. При цьому до переліку антикорупційних заходів у діяльності юридичної особи включається періодична оцінка корупційних ризиків у діяльності юридичної особи.

Слід зауважити, що деякі аспекти здійснення оцінки корупційних ризиків викликали питання щодо їх практичної реалізації, потребували розтлумачення. Оскільки проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності органу влади є одним з етапів підготовки антикорупційної програми органу влади, то такі більш детальні роз'яснення можна знайти у Методичних рекомендаціях щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджених рішенням НАЗК від 19.01.2017 р. № 31[4], які саме і мають такий інформаційно-роз'яснювальний характер та не встановлюють правових норм.

Важливо відзначити, що до повноважень НАЗК входить «координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм» [2, ст. 11, ч. 1, п. 7], а до прав – «затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, *проводити*

аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм» [2, ст. 12, ч. 1, п. 11]. Тобто аналіз антикорупційних програм юридичних осіб НАЗК не проводить.

НАЗК наголошує, що аналіз антикорупційних програм перш за все спрямований на перевірку результатів оцінювання органом влади корупційних ризиків у його діяльності в частині належності та достатності роботи із ідентифікації ризиків і конкретності та співрозмірності запропонованих заходів із їх усунення. Тому перед затвердженням звіту за результатами оцінки корупційних ризиків необхідно переконатися, що у ньому йдеться саме про корупційні ризики, а не про об'єкти оцінки (наприклад, здійснення державних закупівель), не про самі корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (неповідомлення про конфлікт інтересів, зловживання службовим становищем, розголошення інформації тощо) чи не про порушення вимог спеціального законодавства (ненадання інформації на запити на інформацію, порушення бюджетного законодавства тощо). Крім того, необхідно звернути увагу на те, чи спрямовані заходи з усунення корупційних ризиків на зменшення чинників таких ризиків (наприклад, якщо як ризик ідентифіковано як не врегульованість певної процедури, такого заходу з його усунення як «проведення роз'яснювальної роботи» недостатньо, оскільки його реалізація не усуне чинник такого ризику – відсутність або недосконалість певного нормативно-правового чи організаційного акта, який регулює відповідну процедуру – уже після прийняття якого можна проводити роз'яснювальну роботу із його застосування). Те саме стосується і заходів «забезпечувати контроль», «забезпечити інформування працівників», «здійснювати виконання повноважень із дотриманням вимог законодавства», оскільки означене є існуючими заходами контролю (тобто тим, що і так здійснюється органом у тій чи іншій сфері), а заходами з мінімізації корупційних ризиків може бути визначено виключно щось нове, те чого не вистачає аби усунути ймовірність корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

В той же час, деякі юридичні особи формально ставляться до цих питань, нехтуючи вказаними рекомендаціями. Наприклад, відповідно до Звіту оцінки корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення у Державному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» [5] деякі позиції, зазначені у даному звіті як виявлені ідентифікаційні ризики,

насправді – самі корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення (наприклад, п. 6: «порушення встановлених правил етичної поведінки. Недоброчесність посадових осіб підприємства при виконанні посадових обов’язків» або п. 9 «Виникнення конфлікту інтересів під час колегіального прийняття рішення» та ін.) або порушення вимог законодавства (наприклад, п. 10: «Неналежне виконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»). В зв’язку з цим хочеться зауважити, що, можливо, було б доцільно, щоб антикорупційні програми юридичних осіб теж підлягали погодженню НАЗК. Тому що формально складена антикорупційна програма, в якій не ідентифіковані дійсно існуючі корупційні ризики, та, як наслідок, не визначені заходи щодо їхнього усунення, навряд чи стане дієвим «комплексом правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності Юридичної особи» [3]. І дійсно, за інформацією від 07.09.2020 р., НАБУ та САП викрили корупційну схему незаконного розпорядження майном державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль», що призвела до завдання понад 16,5 млн. грн. шкоди держпідприємству [6].

Крім того, НАЗК доцільно було б доопрацювати Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм шляхом збільшення кількості і більш детального розтлумачення питань про існуючі на сьогодні корупційні ризики (їх види, перелік, чинники ризику та заходи щодо усунення або послаблення тощо). Крім того рекомендації повинні бути такими, щоб вони вже не потребували додаткового пояснення та розтлумачення.

Список використаних джерел: 1. Індекс сприйняття корупції – 2020. Transparency International Ukraine. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>. 2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. 3. Типова антикорупційна програма юридичної особи : затверджена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.03.2017 № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17#Text>. 4. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади : затв. рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 19.01.2017 № 31. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Methodichni-rekomendatsiyi-1.pdf>. 5. Звіт оцінки корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення у Державному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»: затв. наказом генерального директора Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» від 28.09.2020 № 41-11-1. URL:

<https://kbp.aero/wp-content/uploads/2021/03/Zvit-otsinky-koruptsijnyh-ryzykiv-ta-zahodiv-shhodo-yih-usunennya-2020.pdf>. 6. НАБУ припинило п'ятирічну корупційну схему на ДП «МА «Бориспіль». URL: <https://nabu.gov.ua/novynu/nabu-pryrunylo-pyatyrichnu-korupciynu-shemu-na-dp-ma-boryspil>.